

ובשמים), ומקדשים את הלכנה.

יום שני

י' במנחם-אב

עדיין אין אוכלים בשר ואין שותים יין, וכל הדברים הנהוגים בתשעת הימים⁷⁷ [ובכלל זה ברכת ההחינוך] אסורים עד חצות יום העשירי באב⁷⁸. אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (רט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁷⁹. יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸⁰. כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלכנה דווקא במוצאי תשעה באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור - לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתוועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועינים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התוועדויות כפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כך פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה - חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב

העולם, הרי ביו"ט לא כתב כן).

77 בלוח כולל-חב"ד כתב "בין המצרים", אך למעשה נמנעים גם מלספר ולכבס, כמ"ש במשנ"ב וערוך-השולחן סי' תקנ"ח. לאחר קידוש לבנה במוצאי ת"ב תש"ל, החלו הת' לומר בנוכחות הרבי "כי אלוקים יושיע ציון", והרבי נזף בהם מיידית ושאל "היכן המשפיעי?", באומרו ש"זה דבר טוב, אבל ע"פ שר"ע צריך להמתין עד מחר בצהריים".

ולהעיר **ממנהג העולם** לזמר ולקד "טובים מאורות" בסוף קידוש לבנה, גם במוצאי ת"ב (לוח 'דבר בעתו'. נטעי-גבריאל פמ"ט הערה ז וסוף פרק פז).

78 כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א או"ח רלח - לקוטי-שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה 'בתנם סימן', עיי"ש.

79 "ועיניו תהיה מעלה נוספת - שני סיומים (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב... ש'כפול' קשור עם הגאולה" - 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 94.

לכב תמיד כל הימים⁸⁰.

"אם יתעכב חסוֹשֵׁלֹם משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמשה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' - הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים - לקשר את ה'סיום' - "יומא טבא לרבנן" - גם עם סעודה והתוועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן - שימשיכו בזה, ובתוספת חיות וחיוק, ועל-אחת-כמה-זכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע - שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל"⁸¹.

הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט - ייקחו עמם קופת צדקה (במקום להאריך בדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן ייקחו עמהם דברי-תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-זכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום⁸².

פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות - יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'"⁸³.

יום שני

י"ד במנחם-אב

בקריאת שמו"ת קוראים את עשרת הדברות ב'טעם התחתון'⁸⁴.

80 ממכתב (כללי-פרטי) מוצאי ת"ב ה'תשד"מ.

81 ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

82 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 121, 123.

83 משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קדוש

תשמ"א ח"ד עמ' 408-409.

84 שו"ע אדה"ז סי' תצד סעי' יא.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשלג

ערב שבת-קודש
פרשת דברים
ז' במנחם-אב ה'תשס"ח

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ז' במנחם-אב ה'תשס"ח – י"ד במנחם-אב ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ז' במנחם-אב	ה'ל' חמץ ומצה פרק ב-ד.	ה'ל' נוקי ממון פרק ח.	מ"ע קנו. מל"ת קצו. קצח.
ש"ק	ח' במנחם-אב	פרק ה-ז.	פרק ט.	מל"ת ר. ר. ר. מ"ע קנח.
א'	ט' במנחם-אב	פרק ח. נוסח ההגדה. ה'ל' שופר וסוכה ולולב.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק י.	מ"ע קנו. ספר משנה תורה סוף הלכות חמץ ומצה: נוסח ההגדה. מ"ע קע.
ב'	י' במנחם-אב	פרק ג-ה.	פרק יא.	מ"ע קסח.
ג'	יא' במנחם-אב	פרק ו-ח.	פרק יב.	מ"ע קסט.
ד'	יב' במנחם-אב	ה'ל' שקלים.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יג.	מ"ע קעא.
ה'	יג' במנחם-אב	פרק ד. ה'ל' קדוש החדש.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יד.	מ"ע קעא. קנג.
ו'	יד' במנחם-אב	פרק ג-ה.	ה'ל' גניבה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קנג.

* השיעור של ערב תשעה באב - ללמוד קודם חצות היום. ** השיעור של תשעה באב - ללמוד במוצאי היום.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית ותפילין	זריחה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו' ז' במנחם-אב	3:42	4:40	5:05	6:05	9:21	12:46	1:20	7:32.2	7:58
ש"ק ח' במנחם-אב	3:43	4:41	5:06	6:05	9:21	12:46	1:20	7:31.3	7:57
א' ט' במנחם-אב	3:44	4:42	5:06	6:06	9:22	12:46	1:20	7:30.3	7:56
ב' י' במנחם-אב	3:45	4:43	5:07	6:07	9:22	12:46	1:19	7:29.4	7:55
ג' יא' במנחם-אב	3:46	4:44	5:08	6:07	9:22	12:46	1:19	7:28.4	7:54
ד' יב' במנחם-אב	3:48	4:45	5:09	6:08	9:22	12:45	1:19	7:27.4	7:53
ה' יג' במנחם-אב	3:49	4:46	5:10	6:09	9:23	12:45	1:19	7:26.4	7:52
ו' יד' במנחם-אב	3:50	4:46	5:10	6:09	9:23	12:45	1:18	7:25.3	7:51

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאות את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
דברים	6:54	8:08	7:09	8:10	7:02	8:11	7:10	8:09
ואתחנן	6:47	8:00	7:02	8:02	6:54	8:03	7:03	8:01

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
מזכיר: מנחם לייבוטש-שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרנוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org

- יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'היו לרצון'⁶⁴.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בבונה ירושלים, 'אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...'.
(או נשיאת כפים - לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים תחילה ידיהם עד הפרק). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום.⁶⁵

לאחר מנחה⁶⁶, (קודם השקיעה⁶⁷) מניחים תפילין דרבנתיים⁶⁸ ואומרים קריאת-שמע, קדש, והיה כי יביאך, ויש זכירת⁶⁹.

סיום הצום באזור המרכז בשעה 8:04 בערב⁷⁰.
מוצאי הצום: "כמדומה, שבליל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה"⁷¹. הנטילה - לפני קידוש לבנה⁷². וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁷³. מברילין על הכוס - "הנה איל ישועתי"⁷⁴, ברכת הגפן ו'המבדיל' בלבד (ללא גר

יום⁶². אין כאלוקינו⁶³, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁶⁴. וענייני בית הבחירה⁶⁵) השייכים לשחרית⁶⁶. ואחר-כך⁶⁷ סדר תפילת מנחה ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובש"ע אדמוה"י סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום²¹ וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'זיחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב"דרשו ה' בהימצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בבונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁶⁷. שכן 'נחם' - אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכן - אינו חוזר²¹. שכן 'עננו'

(כמו בהנחת תפילין דר"ת בכל יום), אין לחזור תיבות 'ה' אלוקים' אמת (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד). וצריך ביאר מ"ט חוזר אצלנו הש"ץ ה"א אמת' בק"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שמהצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איברים.

לגבי אמירת 'בית יעקב', כההוראה בסידור אדמוה"י בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שיר-שליש. אמנם בשער-הכולל (פ"א סעיף כג) הביא מס' סדר היום, ש"בית יעקב" תוכנו - שיקבל הא"ל תפילתנו, ויהיו דברי אלה אשר התחננתי קרובים אל ה'", וגם שיר המעלות שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמוה"י ביום שאין אומרים תחנון "כיוון שנמר תפילתו ואמר אשרי ובה לציון וגם קדיש תתקבל - שייך לומר ויהיו דברי אלה אשר התחננתי", עכ"ל. וכאורה, כיוון שהיום אין אנו אומרים זאת מייד אחרי שחרית, אין מקום לאמירה זו. וע"ע.

63 מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלום". ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כששכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויארציט) **דשחרית**.

64 לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 31, אבל כאמור, מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 65 (ככל שבירתך, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסויימים לפני שחרית **לא היה** השיעור היום).

65 ראה ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום). אך בשיעור הרמב"ם היום, ההוראה במורה-שיעור, המונה, היא ללמודו (רק) במוצאי תשעה באב. (ראה 'התקשרות' גיליון כח עמ' 16, גיליון לו עמ' 15 וגיליון נב עמ' 16).

66 ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובש"ע אדמוה"י סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

67 מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום **התענית** הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

68 הוראת הרבי ביו"ב, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ריו. ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג"פ לסירוגין עד הפרק.

69 הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל ע"י ציון 38) רק תפילין דרש"י. למנחה הניח שוב תפילין דרש"י, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דר"ת, ואחריהן תפילין דשימושא-רבא וראב"ד.

70 ראה פסקי הסיפור אות נג. קובץ 'אהלי שם' גיליון ז, עמ' רלח. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין - יניח גם אחרי השקיעה.

71 לעצם ההנחה בת"ב - "מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשנת-שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו - "ספר-המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעבי].

72 ספר-המנהגים, והאמירות - ה"ה מכלל סדר היום.

73 בלוח השבוע (סוף גיליון תקע"ד) הובא מיומן פורים תשכ"ה שאמר הרבי שניתן להקדים תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים. אבל בפועל לא נהוג כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התניעות), ואולי היה אז מצב מיוחד למשהו.

74 "לא שמעתי זה בפירושו, אבל למדתיה מהנהגת מוצאי יום-הכיפורים" - ספר-המנהגים.

75 כמו במוצאי יום-הכיפורים - אג"ק חלק כ עמ' רפד.

76 כן נהג הרבי (וכן מנהגו במוצאי יו"ט, כדעת הלבוש והפרמ"ג במשבות ר"ס תצא, דלא כמנהג העולם - הובא בלקוטי מהרי"ח ח"ב פבא, וש"ב - שאם אין זו תחילת השבוע א"א פסוקים אלו. וכיוון שאין זו הנהגה מיוחדת למוצאי ת"ב, צ"ע מ"ט כתב בלוח כולל חב"ד להתחיל ההבדלה כמנהג

גם עתה 'הכול לטובה', ומתקרבים לזמן שיראו זאת

פשר ניגון חסידי אדמו"ר האמצעי "ניע זשוריצקי כלאָפּציי" • מהו הטעם למנהגנו שלא מסתפקים בקריאת שם החודש "מנחם" בלבד, אלא מוסיפים "מנחם אב"? • ההבדל בין סיפור רבי עקיבא לנחום איש גמזו, בין 'אתכפיא' ל'אתהפכא', ובין תשובה מיראה לתשובה מאהבה • למרות שנמצאים עדיין באמצע הדרך, יש להמשיך בחיות ובשמחה; סוף סוף יגיעו אל ה"מים חיים" • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שינוי מן הקצה אל הקצה, לצאת ממעמד ומצב לא טוב למעמד ומצב טוב. אמנם, השינוי ממצב לא טוב למצב טוב אינו מספיק עדיין, כיוון שתכלית הכוונה היא שהלא טוב עצמו יתהפך לטוב. וזהו תוכן הוספת תיבת "אב", "מנחם-אב" - שענינו של "אב" גופא, חודש הייסורים, נעשה בבחינת "מנחם", היינו, שהלא טוב ("אב") עצמו משתנה ומתהפך ("מנחם") לטוב.

ב. ויש לכאור החילוק בין ב' העניינים ד"מנחם" ו"מנחם-אב" - על-דרך וברוגמת החילוק בין "כל" דעביד רחמנא לטב עביד" ו"גם" זו לטובה":

- (5) ברכות ט, סע"ב.
- (6) תענית כא, א. סנהדרין קח, סע"ב ואילך.
- (7) בהבא לקמן - ראה גם שיחת כ"ף מנחם-אב דאשתקד סכ"ט ואילך (תורת מנחם - התועודיות ח"ג ע' 267 ואילך. לקו"ש ח"ב ע' 393 ואילך). מכתב א' מנחם-אב שנה זו (אגרות-קודש ח"ו ע' רלא).

א. בנוגע לשמו של חודש זה - הנה אף שעיקר שמו של החודש הוא "אב", נהגו להוסיף (החל מברכת החודש בשבת מברכים) גם את השם "מנחם", וקוראים את החודש בשם "מנחם-אב". ולהעיר, שבכמה קהילות (ובפרט בקהילות הספרדים) נקרא החודש בשם "מנחם" בלבד, אבל מנהגנו לקרוא את החודש בשם "מנחם-אב". והעניין בזה:

פירושה של תיבת "מנחם" הוא מלשון חרטה ושינוי, כמו שכתוב³ "כי לא אדם הוא להנחם", וכתוב⁴ "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו", כלומר, שמבלי הבט על חומר העניין של חטא העגל, נעשה שינוי מן הקצה אל הקצה. וזהו תוכן קריאת החודש בשם "מנחם" - לפעול

- (1) ראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"א ע' 141. וש"נ.
- (2) ראה אנציק' תלמודית ערך אב (ד) ס"ב (ע' יט). וש"נ.
- (3) שמואל'א טו, כט.
- (4) תשא לב, יד. וראה שם, יב ובפרש"י שם. פרש"י בראשית ו, י.

עד חצות היום⁵⁵ (12:45 באזור המרכז), אסור לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁵⁶. ואין יושבים על הספסל⁵⁷. כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה באב"⁵⁸.

מנחה:
תפילת מנחה - בשעה מאוחרת יחסית⁵⁹. 'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) - נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶⁰. מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשיות⁶¹). שיר של

הבחירה אה"צ - ניתן יהיה גם לסיים או מס' מידות ותמיד, אף שבשיחות (כמה מהן צוינו בהערה 27) לא נזכרה בפירוש בעניין הסיום היום אלא מס' מו"ק (אלא שברוב המקומות הלשון 'בלימוד המתור או ע"פ שו"ע" וכד').
(55) ב'תורת-מנחם - התועודיות' תש"א"א שבהערה 22. "כפי שראיתי על הרבי - הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".
(56) וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת סי' תקנ"ט ס"ק י).

(57) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.
(58) ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שו.
(59) ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ר? סימן קכט. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כורזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).

בכ"ה-החיים סי' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתח-יעולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח רי"ל ש"י גרונר).
(60) כדאיתא בספרים (מטה-משה סי' תשנ"ג, אליה-רבה סי' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש - 'התועודיות' תשמ"ט ח"ב עמ' 460.
(61) ודלא כמשנה-ברורה סי' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה', אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם ללפני מנחה - ראה נטעי-גבריאל הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות (יא). ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין ביתי" שעיקר זמנו לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

אך כיוון שאין כאן עניין דהשלמת רמ"ח אברים (כבב"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין

ראש, וטוב שיודיענו שתשעה באב היום⁴⁸.
שיעורי תורה⁴⁹:

תניא דחת"ת: לכאורה - אין בזה הגבלה⁵⁰, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה²⁷ (אך מי שצריך להשלים מימים קודמים - ישלים רק אחרי צאת הכוכבים).

תהילים וחומש דחת"ת: רק לפני מנחה⁵¹ ואילך⁵² (השלמה - מצאת הכוכבים, כרגיל).
לימוד הרמב"ם היום: רק במוצאי היום⁵³.
לימוד ענייני בית-הבחירה: אחרי חצות היום⁵⁴.

(48) שו"ע סי' תקנ"ד ס"כ ומשנה-ברורה שם.
(49) נשים רשאיות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-של יום, 'אין כאלוקיני', חומש דחת"ת (ומה שהורה להן הרבי) ענייני 'בית הבחירה' - מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י - כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.
(50) ראה לעיל ציון 31.

(51) ממשטות הלשון בספר-המנהגים "וכל השיעורים השייכים לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם לתהילים, אבל מהמסופר בס' המנהגים על אדמו"ר מהורש"ב שהיה אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהלים אין הגבלה. מאידך עיין במענה הרבי שבס' 'תורת מנחם' - מנחם ציון ח"א עמ' 312, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התיבה משום שתהילים ענינו גם "ענימות וזמירות" שהוא ענין של שמחה, ומקשר זאת עם אמירת תהילים בת"ב, ע"כ. ולפ"ז מתירין תהילים במנחה רק בגלל "סדר היום", ובשחרית ההיתר הוא רק על חולה וכיו"ב. וע"ע.

(52) סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי-שיחות כך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם "חיי נפשו", הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בת"ב (אף שמדינת ניתן היה לאומנם בבוקר, מצד צער, או מדין 'להוט אחר התורה', או מצד 'סדר היום', אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם ללפני מנחה - ראה נטעי-גבריאל הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות (יא). ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין ביתי" שעיקר זמנו לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

(53) כן הוא במורה שיעור' לרמב"ם (מוגה). ואולי כיוון שלא רצה הרבי להקל בדין ת"ב, קבע מראש שילמדו זאת בלילה לימוד כסדרו, לא בגדר "השלמה" (משא"כ חת"ת, כמבואר באג"ק כך יד עמ' שלא), אף שבכל יום עיקרו ביום דווקא כמ"ש בסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 194 הערה 39.
(54) והעירני ח"א, שאולי כיוון שמוטר ללמוד ענייני בית-

נוסף לכך ש"גם זו לטובה" הוא בלשון הקודש, ואילו "כל דעביד כו" הוא בלשון תרגום (שהוא למטה במדרגה מלשון הקודש), חלוקים הם גם בתוכן עניינם – ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד", פירושו, שגם דבר בלתי־רצוי הוא בשביל טוב, כלומר, סיבה לטוב, ולא שהדבר הבלתי־רצוי עצמו הוא טוב; מה שאין כן "גם זו לטובה" פירושו שהדבר הבלתי־רצוי עצמו – "זו" – הוא טוב.

וכמוכן על־פי החילוק בין שתי הדוגמאות שהובאו בגמרא בקשר לב' לשונות האמורים:

(א) "תנא" משמיה דרבי עקיבא, לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד. כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא להאי מתא, בעא אושפיזא, לא יהיבי ליה, אמר, כל דעביד רחמנא לטב, אזל וכת בדברא (ולן בשדה⁹), והוה בהדיה תרנגולא (להקיצו משינתו¹⁰) וחמרא ושדגא, אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר, כל דעביד רחמנא לטב. בי' בלילה אתא גייסא שבייה למתא, אמר להו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה" (אילו היה נר דלוק היה הגייס רואה אותי, ואילו היה החמור נוער או התרנגול קורא היה הגייס בא ושובה אותי¹¹).

(ב) "נחום" איש גם זו. כל מילתא דהוה סלקא ליה (כל המאורע לו אפילו רעה¹²) אמר גם זו לטובה. זימנא חדא בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר. שדרו בידיה מלא סיפטא [ארגז] דאבנים טובות ומרגליות, אזל בת בההוא דירה (לן לילה אחת באותה המלון¹³), בליליא קמו הנך דיראי ושקלינהו לסיפטא (ארגז שליו¹⁴) ומלונהו עפרא, למחר כי חזינא אמר גם זו לטובה. כי מטא התם שרינהו לסיפטא (התירו הארגונים¹⁵), חזינהו דמלו עפרא, בעא מלכא למקטלינהו לכולהו, אמר קא מחיכו בי יהודאי, אמר [נחום איש גם זו] גם זו לטובה, אתא אליהו אדמי ליה כחד מינייהו (כאחד משרי קיסר¹⁶), אמר להו דילמא

הא עפרא מעפרא דאברהם. . . הוא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשיה, ברקו מיניה וכבשוה, עיילוהו לבי גניזה ומלוהו לסיפטא אבנים טובות ומרגליות ושרוהו ביקרא רבא כו".

והחילוק ביניהם:

בסיפור נחום איש גם זו (שעל זה נאמר "גם זו לטובה") – המאורע עצמו של החלפת אבנים הטובות בעפר (שהיה נדמה בתחילה כמו היוק) היה דבר טוב, שהרי, העפר הועיל יותר ממה שהיו מועילים אבנים טובות, שכן, עם אבנים הטובות לא היו יכולים לנצח את המלחמה, ודווקא על־ידי העפר ניצחו את המלחמה.

מה שאין כן בסיפור רבי עקיבא (שעל זה נאמר "כל דעביד רחמנא לטב עביד") – המאורע עצמו דכיבו הנר ואבידת תרנגולו וחמורו לא זו בלבד שאינו טוב, אלא אדרבה, זהו עניין של היוק, אלא שמאורע זה היה סיבה שהביאה לידי טוב – שעל־ידי זה ניצל מהשוודים, אבל המאורע עצמו היה היפך הטוב.

ומזה מובן החילוק בין ב' הלשונות "כל דעביד רחמנא לטב עביד" ו"גם זו לטובה" – ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד" פירושו, שכל דבר, גם דבר בלתי־רצוי, הוא בשביל שיבוא מזה טוב, אבל לא שכל דבר הוא טוב, שהרי יתכן שיהיה דבר שהוא עצמו לא טוב, אלא שהוא סיבה המביאה לידי טוב; מה שאין כן "גם זו לטובה" פירושו, שהדבר עצמו, שנרמה, לכאורה, כמו דבר לא טוב, טוב הוא.

ג. וענינו בעבודת האדם – החילוק בין "אתכפאי" ו"אתהפכא":

"אתכפאי" פירושה שכופה את הרע, אבל, הרע עצמו לא נעשה טוב; מה שאין כן "אתהפכא" פירושה שמהפך את הרע עצמו לטוב, שזוהי שלימות העבודה.

וזהו גם ששלימות התשובה היא מאהבה רבה, שעל־ידיה "זדונות נעשות לו כזכות"¹² – שפעולת התשובה היא לא רק ביטול הזדונות, שיחשב כצדיק גמור שמעולם לא חטא, אלא יתירה מזה, שהזדונות

(12) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ז.

למחרתו³⁵.

בשחרית³⁶ אין מניחים טלית ותפילין³⁷. אין אוחזין את הציציות בברוך־שאמר ובקריאת־שמע³⁸.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר־כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה³⁹.

הש"ץ⁴⁰ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכה לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חזור ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחותם: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכה גם שם – אומרה ככרכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴¹.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה

מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

(35) הוראת הצמח־צדק בשם רבינו הוקן. ודלא כיש נוהגים לבדך בלילה כשנוטל הסנדל – ספר־המנהגים שם.

(36) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 30), הנוהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ, ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדיף ללמוד מענינא דיומא, כמו באגה"ת פ"ז).

(37) לוח כולל־חב"ד, משולחן־ערוך סימן תקנ"ה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פי"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר־המנהגים, הרי טלית־קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לידן בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה – ראה משנ"ב תקנ"ה ס"ק ב' מס' פתחי עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. וע"ע.

בישיבת תול"ת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (וכ"כ בלוח דבר־בעת) אבל בד"כ לא נפוץ בין אנ"ש להיאחר בזה.

(38) מנהג העולם, נטעי־גבריאל פנ"ח סכ"ב ו"ש"נ.

(39) משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע – ספר־המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות' חוברת ד עמ' 6.

הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – וחלק מהווידיאו): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח־צדק. בשנות הלמ"ד היה מביא סידור וקניות ועוד משהו. בשנים תשל"ב ותשמ"ט עיין בסידור. בשנת תשל"ה עיין גם בקניות.

(40) ראה לעיל הערה 17 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

(41) לוח כולל־חב"ד, צום גדליה.

אנשים⁴² בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁴³. הפטרה בירמיהו (ח,ג - ט,כג) "אטוף אסיפם"⁴⁴.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה⁴⁷.

אמירת כל הקינות⁴⁵. אשרי. ובא לציין גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים "שיר של יום" ו'אין כאלוקינו'⁴². לאחר מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁴⁶.

אם יש ברית־מילה, מלים אחר הקינות⁴⁷. האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות²¹.

אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכובד

(42) מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי־תשובות סי' תקס"ה ס"ק ז.

(43) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי־אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמו"ר (ע"פ המג"א) בש"ש שלו סי' רפב סי"ב ו"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור־הלכה תנינא סי' תקנט שריכו עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם).

(44) רמ"א סי' תקנט ס"ד.

(45) לאמירת פיוט 'אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעי־גבריאל פרק סא סעיף יב, וט"ו). כמדומה שחורים את הפזמון 'אלי ציון' רק בסופו.

אין אומרים את הקינות שחיברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה בכפר חב"ד גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי־גבריאל שם ס"ד).

(46) אצל אדמו"ר מוהרש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון ש'התחילו בשעה 8, לא יאחר מ"8:30" (רשימות) חוב' קנה עמ' 7], הרי שהאריכו הרבה בקניות. וראה בשערי־תשובה ר"ס תקנ"ט, שבמקום שאין מאריכין בקניות, טוב שלא להשכים, בניין שישה באמירת הקניות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציבור] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל – ספר־המנהגים עמ' 48.

(47) בספר מהרי"ל – מנהגים (הוצאת מכון־ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ביובא לציין, אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצ"ב מנהגו בזה.

באבלות יותר מדי²³.

אחר הקניות - 'אתה קדוש', קדיש שלם ללא תתקבל. עלינו, קדיש יתום²⁴.
אבל בתוך השבעה רשאי ללכת לבית הכנסת בלילה וביום עד גמר הקניות²⁴.
נפטריין לבתיהם ללא אמירת 'שבע טוב' (וראה להלן, לאחר תפילת שחרית, פרטי איסור 'שאלת שלום' בתשעה באב).

תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה... משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'²⁵ - חייבים לתלמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"²⁶.
כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן דפרק הניזקין (גיטין נה ס"ב - נח ס"א)²⁷.
גם במשך המעתי'לעת רתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד קטן, שהוא מהעניינים המותרים לתלמוד ביום זה)²⁸.

(23) וראה 'תורת מנחם - התועודיות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בלויבאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך... ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'..."
(24) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ ס' תקנ"ט ס"ו.

(25) שו"ע א"ח ר"ס תקנ"ד.
(26) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדיחמד, אסיפת דינים, מערכת בין-המצרים ס"ב ס"ב, על-דרך ודבונמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע ודאדמו"ה א"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם" - ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 574 (וכ"כ בילקוט-יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי-גריבאל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יז. וע"ש בשר"ת שבסוף הספר ס"א יז. ועיין ביאור בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק בהתקשרות גיליון תיט עמ' 117). וראה לקוטי-שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תש"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה בתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק' על מגילת איכה.
בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר - ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' לצום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא בזה)". פרשת היום. מלכיס-ב, כה, א.כ.א. יומיהו לט, ב. י. נבי, ב. י. כ. דברי הימים ב' לו, י. כ.

(27) הגדה המנהיגים.
(28) ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ו בכ"מ,

"בנוגע ללימודי יארצייט בתשעה באב: עד חצות היום - לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית²⁹ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום - נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב"³⁰.

לעניין לימוד חסידות, משמע שמו"ר³¹.
אין נוהגים לישון על הארץ או לשים אבן תחת הראש²⁷.

שחרית:

שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב - רק עד קשרי האצבעות³². אם יש לכלוך על-גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים - מותר³³.
אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"³⁴ עד

כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כח עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733).

(29) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"א.

(30) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, אולי היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וברשימות' חוברת קנו עמ' 8 כתב ע"ז 'איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שה"ה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלימוד "כל השיעורים".

(31) בספר-המנהיגים עמ' 46 והערה 11 מסופר, שחזרו על המאמר גם בליל ת"ב אף שאינו עוסק בענייני דיומא. ולהלן שם בעמ' 77 מובא בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריז"ט ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפד. וצ"ע בהאמור ב' רשימות' חוברת ד עמ' 6, שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב, וכנראה למיגרס בעלמא" [כ"כ המאירי מו"ק כא, א, בקשר לדברי מוסר]. ועד"ו במש"כ בס' 'לשמע און' ס"ע רטו. ומ"מ רצוי ללמוד מענייני דיומא, ראה המובא לעיל הערה 26.

(32) ספר-המנהיגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גם-כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה לכ"כ לשרות, ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו" - אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש. וראה לעיל הערה 16.

(33) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדמו"ה ס' תרי"ג ס"ג.
(34) סידור אדמו"ה, וכן הוא בכתבי האר"ז. וראה השקלא-וטריא בזה בספרים שהובאו בשדיחמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין-המצרים ס"ב ס"ק ט' [בהוצאת קה"ת: כרך ח' עמ' א'תשס"ה] - ספר-המנהיגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי

עצמם מתהפכים לזכיות, ועל-ידי זה גדלה מעלתו ממעלת צדיק גמור¹³, כמאמר רז"ל¹⁴ "מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו".

וזהו גם כוונת ירידת הנשמה בגוף - ירידה צורך עלייה - שלא זו בלבד שאינה יורדת ממדרגתה, ונשארת במעלתה כפי שהיתה קודם הירידה למטה, אלא עוד זאת שהירידה היא צורך עלייה, שעל-ידי הירידה מתעלית הנשמה לדרגה נעלית יותר מכפי

מכיוון שזכה לטפס ולעלות על עגלתו של הרבי, מזה יש לו לדאוג?!... העגלה יש לה רוכב ומנהיג שינחה אותה אל התכלית האמיתית

שתמורת היותם ימי צומות נעשים ימים רגילים¹⁹. אבל מצד תוכן עניין 'מנחם-אב', שמורה ש"אב" (חודש הייסורים) עצמו הוא בבחינת 'מנחם', כלומר, שהרע עצמו משתנה ומתהפך לטוב - לא מספיק זה ש"כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח", אלא יתירה מזה, "שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה"¹⁸, היינו, שהצומות עצמם מתהפכים ונעשים ימים טובים וימי ששון ושמחה²⁰.

ומצד הפיכת הצומות לימים טובים גדלה מעלתם לגבי שאר הימים טובים - כמודגש ביום-טוב של חמשה עשר באב, "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב"²¹, שכן, לפי ערך גודל הירידה דתשעה באב²², נעשית גם העלייה באופן נעלה ביותר, ובמילא גם השמחה היא שלא בערך²³.

וכפי שמצינו גם בנוגע לשבירת הלוחות (בי"ז בתמוז) - שרוקא על-ידי זה ניתנו לוחות שניות שגדלה מעלתם יותר מלוחות ראשונות, כמאמר רז"ל²⁴ "אמר לו הקב"ה (למשה) אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לכד²⁵,

(19) ע"ד 'בזמן... (ש)אין גזירת המלכות ואין שלום, רצו מתעניין רצו לא מתעניין' (רי"ה ית, רע"ב. טווא"ח רסתק"2).

(20) ראה (בפרטיות יותר) לקו"ש חט"ו ע' 414 ואילך. וש"נ.

(21) תענית כו, ב (במשנה).
(22) החל מהירידה ברור המדבר - 'אתם בכיתם בכ"י של חנה כו" (תענית כט, א).

(23) ראה גם שיחת כ"ף מנחם-אב דאשתקד ס"ג (תורת מנחם שם ע' 243). וש"נ.

(24) שמור' רפמ"ו. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שסד ואילך. וש"נ.

(25) וראה נדרים כב, ב: "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד".

שהיתה קודם ירידתה¹⁵, שכן, אף ש"ישראל עלו במחשבה"¹⁶, היינו, ששורש הנשמות הוא מבחינת המחשבה, ויתירה מזה - כפירוש החסידות¹⁷ בדיוק הלשון "עלו במחשבה" - דרגה הכי נעלית שבמחשבה גופא, מכל מקום, על-ידי ירידתה למטה נעשה בה עלייה גם לגבי הדרגה ד"עלו במחשבה".

ד. ומזה מובן גם בנוגע להוספה ד"מנחם-אב" לגבי "מנחם":

מצד תוכן עניין "מנחם", שמורה רק על השינוי ממצב של היפך הטוב למצב של טוב, מספיק רק ביטול העניינים הבלתי-רצויים - "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח"¹⁸, היינו,

(13) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שסה, ובהנסמן שם הערה 76.

(14) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(15) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קצ. וש"נ. ח"ב ע' קלה, ובהנסמן שם הערה 25.

(16) ב"ר פ"א, ד.

(17) ראה לקו"ה במדבר כו, ב. סה"מ עטר"ת ע' שב ואילך. הש"ת ע' 17. ועוד.

(18) רמב"ם הל' תעניות בסופן.

ובלוחות השניים אני נותן לך . . הלכות מדרש ואגדות . . כפלים לתושייה".

וזהו הטעם שדווקא "ימי הפורים לא יבטלו, שנאמר²⁶ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם"²⁷, אף "שכל המועדים עתידין ליבטל"²⁸ - שמעלת פורים לגבי שאר הימים טובים היא מפני היותו יום-טוב שנתחדש בזמן הגלות דווקא²⁹].

ה. ומעין זה והכנה לזה צריך להיות גם בזמן הזה:

אף-על-פי שהפרכת העניינים הבלתי-רצויים לטוב ("כל הצומות האלו . . עתידים להיות ימים טובים כו") יהיה לעתיד לבוא דווקא, וכמו שכתוב³⁰ "ואמרת ביום ההוא אורך הוי' כי אנת ביי", מכל מקום, צריכה להיות הכנה מעין זה גם בזמן הזה.

ועניין זה נעשה על-ידי הידיעה שהאמת היא ש"גם זו לטובה" - על כל פנים באופן של הודאה (כמרומז בדיוק הלשון "אורך הוי'"), שאף שאין הדבר מובן בשלכו, מודה הוא שכן הוא האמת, ובמילא יודע הוא שכל דבר הוא טוב, ויודע שגם עתה ישנם נסים וצריך להודות עליהם, אלא ש"אין בעל הנס מכיר בנסו"³¹.

וידיעה זו כשלעצמה, עם היותה באופן של הודאה בלבד, מהוה הכנה לראיית הדבר בעיני בשר לעתיד לבוא - כאמור לעיל . . שהודאה היא ההכנה לתחיית המתים.

ובפרט בתקופתנו זו, שהולכים ומתקרבים לכיאת המשיח ("וואָס ווייטער גייט דאָך נענטער צו משיח'ן") - בודאי שאין צורך לדאוג כו', כיוון שידועים שתיכף ומיד ("אָט אָט") יראו כולם ש"גם זו לטובה", ויאמרו "אורך הוי' וגו'".

וזהו תוכן הניגון שניגנו חסידי אדמו"ר האמצעי - "ניע זשוריצי כלאַפצי שטאָ איז נאַמי בודיעט, מי דאָיעדעם דאָ קאַרטשאַמקע, טאַם אי וואָדקאָ בודיעט"³² - מכיוון שזכה לטפס ולעלות על עגלתו של הרבי ("ער האט זיך ארויפגעכאַפט אויף דעם רבינ'ס וואָגן"), מה יש לו לדאוג?!... העגלה יש לה רוכב ומנהיג ("אָ דרייווער און אַ פירער") שינחה אותה אל התכלית האמיתי - קיום היעוד³³ ו"נגלה כבוד הוי' וראו כל בשר (הבשר הגשמי)³⁴ יחדיו כי פי הוי' דיבר".

ו. [כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן את הניגון "ניע זשוריצי כלאַפצי", וקודם התחלת הניגון אמר:]

ישנם בחורים החושבים שכבר סיימו את נסיעותיהם (בשליחות המל"ח), ועתה הגיעו סוף-סוף "אל המנוחה ואל הנחלה"³⁵.

ישנם בעלי-בתים החושבים שכבר יצאו ידי חובתם בתפלה ולימוד ("זיי האבן שוין אָפגעדאָוונט און אָפגעלערנט"), ועתה חופשיים הם להשקיע את עצמם בעסקיהם.

ישנם רבנים החושבים שכבר למדו עם הבעלי-בתים שלהם כמה שהיו יכולים לקלוט, ועתה משוחררים הם מהתעסקות זו.

ישנם שוחטים החושבים שכבר שחטו את כל הבהמות ("זיי האבן שוין אָפגעקוילעט אַלע בהמות"), ועתה כו'.

צריכים אפוא לדעת שנמצאים עדיין באמצע העבודה, ונשארה עדיין עבודה רבה, אך ביחד עם זה, לא צריכה להיות נפילת-רוח, כי אם, להמשיך לפעול מתוך חיות ושמחה, כיוון שידועים שסוף-סוף גיעו אל הקץ והתכלית.

וזהו תוכן הניגון של חסידי אדמו"ר האמצעי - שנמצאים אמנם באמצע הדרך אל ה"מרוח" שבו נמצאים "מים חיים", אבל, כיוון שידועים

מוצאי שבת: מסירים את הפרוכת [וכיסיי הבימה ועמוד-הש"ן], והש"ץ אומר "ברוך המבדיל...!", והולץ נעליו קודם ברכו. הציבור חולצים את נעליהם אחר ברכו¹⁵.

בתשעה באב נועלים נעלי גומי וכד או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה¹⁶.

מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר¹⁷.

וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמ' קח. חולה וקטן האוכלים סעודה בת"ב, אומרים [שיר המעלות - כיוון שא"א תחנן] 'נחם' בברמה"ו רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומו בברכה שלישית (ראה שער-הכולל פל"ד ס"ט, נטעי-גבריאיל פרק סו סעיף יא וש"ו).
15) לוח כולל-חב"ד.

16) עיין שערי-תשובה ואחרונים בסיומן תר"ד. דרכי-חיים" ושלום ס"ק תרע"ג - ספר-המנהגים עמ' 46.
17) שו"ע ס"ק תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ז.

ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ, כשיש 'חיוב', מדליקים היום וגם מחר כרגיל. [בקיצור שו"ע ס"ק כד ס"ב ובמשנ"ב ס"ק תקנ"ט ס"ג, מא"ר בשם מהרי"ל, כתבו 'אין מדליקין נר תפילה'. אבל במהרי"ל עצמו ס"ק רמז איתא: "נהגינו שלא להדליק נר בביהכ"נ בט"ב באב כ"יא נר אחד [ובשינויי נוסחאות בעמ' רנ: ב' נרות] לחון" וראה כה"ח ס"ק כו. כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית. וכן צ"ב א"ח יש הבדל בין ה' נרות כשיש 'חיוב' בביהכ"נ (שיש בו תועלת לנשמה), לבין הנהוג כשאין שם 'חיוב' ב' נרות [שו"ע הקצר ס"פ כד] שהוא (רק) לכבוד ביהכ"נ¹⁸. בלוח כולל-חב"ד לא נעתק הנושא כלל, וכנראה הוא כנ"ל].

מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמו"ר ס"ק תר"ג ס"ד-ה). ורצוי למעט תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידים נקיות, (שם). במטה-אפרים שם כ' שהוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כד, והבא בכמה ספרים ללא חולק. ולפי"ו ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר.

(* באג"ק חט"ז עמ' יב מופיעה ההודאה לנהוג כן [רק] כשה'חיוב' עובר לפני התיבה. אבל בפועל בבית חיינו מדליקין ה' נרות גם לשת ויר"ש וכו', ואולי מפני שה'חיוב' אומר אז קדיש, וע"ע.

(** בכל-בו ס"ז בשם הרא"ש כתב שמדליקים נרות בבית הכנסת לפני שייכנס אדם להתפלל, זכר למקדש. בס' כד הקמח מביא לזה סמך מהסתק (ישעיהו כד טו), "באורים כבדו ה'". במדבר"ד (ד, כ) הובא בש"גה מסי' תמיד 'ענייני תפילה' (דפוס אמשטרדם רנו, רע"ב) מדובר על "נר אחד שחזרית ונר אחד ערבית". ובשו"ת מכתב סופר (למורה"ר שנתנון סופר מקראקא, ח"ב ס"א) כתב בארוכה בנושא משמעות הנרות (ועוד עניינים) בביהכ"נ, זכר למקדש.

בשמונה-עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'. לאחר בשמונה-עשרה - קדיש תתקבל.

מברכים "בורא מאורי האש", ומביטים באבוקה כנהוג (והנשים יברכו בבתי-הק), ואין מבדילים על הכוס.

יושבים¹⁸ על הארץ¹⁹ (בהפסק איזה דבר²⁰) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²¹. פסוק 'השיכנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם עם החזן²².

בספר-המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הוא הבאור הדברים כדי שלא ירבו

דברים שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבסי' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדמו"ר ס"ק תרט"ו ס"א ביהכ"פ, ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בק"א יו"ד ס"ק קפ"ד ריש ס"ק ב). אך כשחל ברי"מ היום, כמו גם ביום הכיפורים, לוקחים בני-זוג ל'קווארט' (ומגשישים זה לזה את התינוק כרגיל, למרות שבכל השנה לוקחים רק בימי טהרה - המהלך הרב אל"ש ש' לנדא והרב אשר לעמיל ש' הכהן. ב'אוצר הברית' תשנ"ג ח"א עמ' רסו מבאי לעגריש"ו אויערבך ז"ל הורה להימנע דיש לסמוך על שיטת חס"נ ס"ק תרט"ו ס"א) א"א המתיר אפילו נגיעה ביום, אף שאדה"ו אסר זאת. ובנטעי-גבריאיל ח"ב פרק פא ס"ז הערה לה כתב להקל כיוון שנעשה ברבים, ועיי"ש הערה כ).

18) היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקיונות לא בעמידה אלא דווקא ב'שיטבה' על הקרקע. כן הביא בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ה מס' 'נוהג כצאן יוסף', ומשמעות הרוקח, מהרי"ל, כ"ל-בו וסוד-היום, עיי"ש.

19) באבילות ובתשעה-באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות-שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'ישורון' גיליון יד עמ' תשפז, וציינו שם שזה דלא כמהר"ש בס' דע"ת יו"ד ס"ק שפז ס"ב). על מושב הרבי בממנוניה היו מניחים דף עץ.

20) לוח כולל-חב"ד. המקור להימנע מלשבת על הקרקע ממש, מובא בשע"ת ס"ק תקנ"ב ס"ק ג מברכ"י שם ס"ק ח בשם מהר"ש שער-אריה. אמנם הכף-החיים שם ס"ק לט דן להקל לשבת ע"ג קרקע מרוצפת, ומבאר בזה מנהג מהרי"ל (בהוצאת מכון-ירושלים עמ' רנד. רנו. וכ"כ במקור-חיים לבעהמ"ח חוות"י יארז ס"ק תקנ"ט ס"ג) שישב בת"ב על הקרקע ממש. ובילקוט" יוסף ח"ז עמ' קכט כתב, שלמנהגם יושבים אבילים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמ' 582 ס"ט), וראה בארוכה בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ו.

21) לוח כולל-חב"ד.

22) רמ"א ס"ק תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם שמונהגי מהרי"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.

שיספיק הציבור לאכול את הסעודה המפסקת. אין אומרים 'צדקתך'*. למעשה - לא נהגו לומר פרקי-אבות*.

סעודה המפסקת*:

נאכלת עם בני-הבית כסעודת-שבת רגילה (ללא ההגבלות דסעודה זו בחול), אבל חייבים לסיימה לפני השקיעה (באזור המרכז: 7:39). מותר לאכול בשלושה, ולברך בזימון.

רחיצה וסיכה גם באופן המותר בשבת אסורים החל מהשקיעה, אך דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת*.

לסיים או להתחיל ב'בית בעור'. וע"ע.

את פרקי המשניות שאומרים בעלי חובים ויארייט אחרי התפילה, אומרים בתפילה זו כרגיל, בקליומרו מהמובא להלן ע"י ציון 29 שמתירים זאת אפילו בת"ב אחה"צ.

8) שו"ע ר"ס תקנ"ט - ולפלא שנמשט מלוח כולל-חב"ד.

9) ראה לעיל הערה 4. בישיבה מוגהת (לקוט"ש ישיבות כרך יט עמ' 43 הע' 53. השיחה יצאה לאור לראשונה בקונטרס שבועי בשנת תשל"ח, שבה חל **תשעה באב** בשבת) נטה הרבי להכריע כדעה שצריך לומר פרקי-אבות בתשעה-באב (וכל-שכן בערב תשעה-באב) שחל בשבת, ו'בפרט למנהגנו לזוהר מכל עניני חשש אבלות בפרהסיא בשבת... **ואולי** יש לדייק גם משלוח אדמוה"ז בסידורו **כל** שבתות הקיץ". אולם בהתוועדות מאוחרות יותר (שבת חוץ, **ערב תשעה באב** תשמ"א ה"ל, הנחה בלה"ק סכ"ז) הודיע הרבי שלא יאמר פרקי-אבות ברבים כדי שלא להכריע בזה, וכל אחד יכריע לעצמו. לאחר מכן, בש"ק נחמו (הנחה בלה"ק סכ"ו) אמר, שכדי שלא לעשות חילוקי מנהגים בישראל, גם אלה שלמדו פרקי-אבות בשבת שעברה, ילמדו אותו פרק פעם נוספת בשבת נחמו. וכן הוא בפשיטות בישיבת שבת נחמו בשה"ש תנש"א ס"ו"א "שלומדים בפרקי-אבות דשבת זה - פרק שלישי". ואף בלוח כולל-חב"ד לא נזכרו פרקי-אבות השבת, ובשבת נחמו - פרק ג.

10) בלוח כולל-חב"ד כתב: "אוכל בשר ושותה יין [שו"ע סי' תקנ"ב ס"ו], ומכל-מקום ישב בדבובון-נפש [מג"א, מהרוקח ושל"ל] ולא ישב בסעודת חברים [מג"א], וכמה אחרונים נחלקו ע"ז (ראה שיע"ת, מנהג ברורה, מנהג ישראל תורה כאן) כי מי שרגיל לסעוד עם מידעיו ונמנע מכך הפעם, ה"ז כאבילות דפרהסיא בשבת. ולדין שאין **סעודה** ברבים בכל שבת, לכו"ע יש רק עם בני-ביתו. ולענין השמחה - בס' דרכי חיים ושולם אות ע"ת מסופר (על הרה"צ וכו' בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש) שהיה מאריך בסעודה שלישית באמירת ד"ת בלי שום היכר ממשאר שבתות, ומביא שם מספרו שערי-שישכר מאמרי חודש תמוז אות טו שבוה מתחזקים כהכנה לגאולה ובפרט בכוח השבת, כדרך תלמידי הבעש"ט, עיי"ש בארוכה.

11) ומ"א סי' תקנ"ג ס"ב, ומשה ברורה שם ס"ק ו ש"אסור לשום סימן אבלות בשבת" וגם לאחר זמן צאת השבת, עד

אסור להכין את נעלי תשעה באב או את הקינות או להביאן לבית-הכנסת (וכמו-כן לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת השבת, משום הכנה משבת לחול. החולץ נעליו בביתו, לאחר צאת השבת, לפני לכתו לבית-הכנסת, וכן אם מחליף את בגדיו בביתו - יאמר תחילה "ברוך המבדיל בין קודש לחול", ויברך לבני-ביתו 'בורא מאורי האש'¹² (ומה טוב אם כל אחד ואחד יעשה כן, והגבאים יאחרו את זמן תפילת ערבית כדי שהציבור יספיק לחזור לבית-הכנסת)¹³.

נשים שאינן מתפללות, יזכרו שלא לעשות מלאכה קודם שיאמרו "ברוך המבדיל"...

יום ראשון

תענית תשעה באב¹⁴

שיאמר ברוך המבדיל, משום קדושת תוספת שבת - פסקי תשובות סי' תקנ"ג ס"ק א.

12) המשנ"ב בביה"ל סו"ס רצו מסתמק אם נשים חייבות בברכת האש, מאידך הברכי יוסף וכמה אחרונים פסקו שחייבות בזה, והוכיחו שכן דעת הריטב"א והכל"בו (ראה נטעי-גריאל ע"פ שחל בשבת פל"ח הע' יז וש"ט), ובכל אופן רשאות לברך (קצות-השולחן סי' צו בבדה"ש ס"ק יב). לכן מי שלא ברך לה בעלה, עדיף שתברך לעצמה.

13) שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק סב ס"מ, פסקי תשובות שם.

14) בענין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי-גריאל בין-המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף בשב"ת הצמח-צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: סי' קח"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להתמיר, וגם זה - רק ב) לבריא (שבגלל המגפה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול).

ומה שהביא הרבי עניין "כדי-אכילת-פרס" דווקא ב'מנהגי בין המצרים (ותענית ציבור') (בסוף 'רשימות על מגילת איכה' להצמח-צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר-המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצ"ח, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עינוי **בד' צומות**) = שבצומות האחרים לכו"ע אין אוכלין בשיעורין) בכחבת, ושיעור אכילת (פרס) היא רק לענין זה, שגם מי שאכל בשיעורין בכל התעניות עדיין נקרא 'מתענה', ויאמר ענו ויעלה לתורה (כמ"ש בפסקי תשובות סי' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק סי' רצ, מרחשת ח"א סי' יד ס"ק ובשם הגרשו"ז אויערבך, הובא גם בש"ש כהלכתה בהערות ס"פ לט). וצ"ב אם יש בידי אלה הפוסקים לאכול בשיעורין איזו הוראה או מסורת ברורה.

שסוף-סוף יגיעו אל ה"מים חיים", לכן, לא דואגים ("ניע ושוריצו כל-אפציי"), אלא הולכים מתוך חיות ושמחה.

1) ויש להוסיף, שתוכן הדברים מצינו גם בנגלה תורה - ככל העניינים בפנימיות התורה שישנם גם בנגלה דתורה, אם כי בסגנון אחר:

איתא בגמרא³⁶ (והובא ברמב"ם³⁷ בפרטיות יותר) "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצווה אחת אשריו שהכריע עצמו לכך זכות", ועל דרך זה בנגוע לכל העולם ש"נדרון אחר רובו. . . עשה מצווה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות" (כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידיים ומחצה רשעים, וכאילו מעשיו שקולים מחצה על מחצה, עשה מצווה אחת נמצא זכותיו מכריעין ונמצא צדיק, ועל-ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים³⁸).

ובענין זה - ב' קצוות:

מצב "שקול", "מחצה על מחצה", "חציו זכאי וחציו חייב" - פירושו שנמצאים באמצע העבודה. וכיוון שאין זה עניין חד-פעמי, אלא כן הוא

36) קידושין מ, סע"א ואילך.

37) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

38) פרש"י שם.

"לעולם", היינו, שבכל זמן (אתמול, היום, מחר, מחרתיים וכו') ובכל מצב, גם במצב היותר טוב, אין זה אלא "שקול", "מחצה על מחצה", הרי תמיד נמצאים באמצע העבודה. ובוה גופא - לא בנוגע לעניינים של הידורים ומדריגות נעלות בעבודה, כמו להגיע ל"אמיתת שם התואר והמעלה" דמדריגת צדיק כפי המבואר בתניא³⁹, אלא עדיין צריכים לפעול מעמד ומצב ד"רוב זכיות", "צדיק" ב"שם המושאל" בלבד⁴⁰, ולהיזהר שלא יהיה מצב הפכי חסו-שלוש.

אבל לאורך גיטא - מצב "שקול" מדגיש גם שעל-ידי מצווה אחת יכול להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וכיוון שכן, הרי בודאי שהעבודה נעשית מתוך חיות ושמחה.

וזהו תוכן הניגון הנ"ל - שנמצאים אמנם באמצע העבודה, אבל, כיוון שיודעים שסוף-סוף יגיעו אל ה"מים חיים", הולכים מתוך חיות ושמחה. [ניגנו את הניגון הנ"ל, וכ"ק אדמו"ר עמד מלוא קומתו ורקד בשמחה גדולה].

(מהתוועדות כ' מנחם-אב ה'תשי"ב. 'תורת מנחם

- התוועדות' תשי"ב ח"ג (1) עמ' 125-131, בלתי מוגה)

39) פרק י"ד.

40) ראה שם פ"א.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישרות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

משיח מצפה לגאול את ישראל

עומדים ב'עבר הירדן' ונכנסים מיד לגאולה

...מכיוון שעומדים בסיום הגלות ד"ערכות מואב" ולפי כל הסימנים בגמרא, ולפי מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו העיד כבר מלפני כמה שנים, שנשאר רק לצחצח הכפתורים, ו"לאלתר לגאולה", ומשיח עומד אחר כתלנו, וכו' וכו'] - מובן שעכשיו צריך כבר להרגיש בגלוי (לא הקושי של הגלות רחמנא ליצלן, אלא) שעומדים "בעבר הירדן", נמצאים כבר בעליה ליכנס לארץ-ישראל בגאולה האמיתית והשלימה, וצריך להיות רק "עמדו הכן כולכם".

...על אחת כמה וכמה גלות זה האחרון, כאשר כבר עברו עבודת הברורים בגלות, וכל הניסיונות עד לחבלי משיח, הדברים המבהילים בלתי משוערים כלל וכלל (אפילו לאומות העולם) שאירעו בדורנו זה היה לא תהיה, לא תקום גו' - הרי דבר ברור ופשוט, שעכשיו הוא (המצב) כפי שבני-ישראל נמצאים "בעבר הירדן", ונכנסים מיד לארץ-ישראל, ביחד עם משה רבינו כפשוטו ממש (כפי שביקש בתפילתו "ואתחנן אל ה' גו") בגאולה האמיתית והשלימה שאין אחריה גלות, על-ידי משיח צדקנו -

שהוא עומד ומצפה חסר-סבלנות לרגע שיגאל את בני-ישראל מהגלות, וזה יכול להיות תיכף ומיד ממש, ועד כדי כך שהגמרא אומרת שמשיח "יתב בני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, איהו (משיח) שרי חד ואסירי חד, אמר דילמא מבעינא דלא איעכב" (שרי חד נגע ומקנחו וקושרו ואחר כך מתיר האחר כו' ואינו מתיר שני נגעים יחד, דסבר איבעי לי לצאת וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירות שני נגעים).

ועל אחת כמה וכמה שלאחרי כל העבודה דבני-ישראל בהתאם ל"בקולו תשמעו", הרי בודאי שמשיח בא "היום", ויתירה מזו - מכיוון שבודאי עשו בני-ישראל תשובה, הרי ישנה ההבטחה ופסק דין ברור ש"מיד הן נגאלין", ולא עיכבן אפילו כהרף עין, ובפרט שבודאי המצב הוא ד"זכו", ובמילא בא משיח "ארו עם ענני שמיא".

על-ההוראה בפועל מכל זה:

יהודים צריכים לדעת שבודאי כבר בא הזמן שמשיח יבוא, כנ"ל בארוכה, צריך רק שהיה "עמדו הכן כולכם" עם געגועים למשיח, ובודאי שעל-ידי זה יפעלו ויגלו ביאתו.

וזה שלעת עתה עדיין לא בא - זוהי קושיא, שכל קושיא באה מהעלם והסתר הגלות, ובודאי שמשיח בעצמו יתרצה; אבל אסור שזה יהליש יהודי חס ושלום, אלא אדרבה - זה צריך לעורר עליה יותר נעלית בעבודה "בעבר הירדן" - תוספת מרץ וחיות, להוסיף ביתר שאת וביתר עז ב"משפט" (תורה) ו"צדקה", שמביאים הגאולה, "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

וכפרט ב... תשעה באב לאחרי חצות היום, הזמן דלידת משיח... ש"מזלו גובר", המזל דמשיח הוא בהתגברות, ובאופן (מזל מלשון) "ונוזלים", שזה נוזל ונמשך למטה, לכל ישראל (ובפרט לכל אחד ואחת מהם בניצוץ משיח שבכל אחד ואחת).

וזה צריך לעורר אצל כל אחד ואחת התגברות בעבודתו להוסיף ה"מצווה אחת" שהיא תכריע "את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" - הגאולה האמיתית והשלימה.

(מהתועדות שבת פרשת דברים תשמ"ח, התועדות תשמ"ח כרך ד, עמ' 114)

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת-קודש

ז' במנחתם-אב

ב'שבת חזון' לובשים בגדי שבת.²

שבת-קודש פרשת דברים

ח' במנחתם-אב, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי", כנדרס בחומשים.³

לימוד תורה: בהתועדות שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א (כקביעות שנה זו), בתחילתה, אמר הרבי: כיוון שהיו התועדות בשבתות שלפני-כן, חייבים להתוודע גם השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא' בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי-תורה "מהמותר בתשעה באב בלבד".⁴

1) "מצווה לפרסם (ובשם אומר)" אודות תורת הרה"צ מברדיצ'ב בניין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרחוק - 'התועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "זוה צריך לעורר אצל כאו"א הוספה ב'משפט' וב'צדקה' (ובשבת - באופן המותר בשבת) - 'התועדות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמו"ר, וש"נ לפוסקים הדנים בניין זה, וראה גם בהוספות לשר"ע אדמו"ר חלק ה' עמ' 1846 בשולח-הגיליון.

הטעם - כדי למנוע אבילות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים - נטעי-גבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפסרת 'חזון' [אבל - גם את הפסרת ת"ב שחרית] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (שר"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב ס"ק יד, שערי-אפרים שער ט סכ"ז). וראה מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"א ס"ק ג.

3) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליבו-אוויטש, ולא כנדרס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו ב'לוח השבוע' לשבוע שעבר, הערה 53.

4) ברמ"א סו"ס תקנ"ג כתב "ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב

וכן כתבו בלוח כולל-חב"ד: "אחר חצות (12:46) באזור המרכז) נכון ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבירמיה, ומדרש איכה".

אמירת שיעורי חת"ת, רמב"ם, וענייני בית הבחירה היום: לכתחילה - לפני חצות היום (כנ"ל). בדיעבד - (חומש ותהילים) עד השקיעה.⁵ בשבת זו עורכים 'סיום' עם סעודה.⁶

מנחה: מקדימים אותה מהרגיל בכל שבת, כדי

מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי-אבות" [וצ"ב הרי דברי מוסר הם, שמותרים אפילו לאבל (מאיירי מו"ק כא,א, שדי חמד מע' אבלות אות כה). ואולי מפני שהלימוד הוא ברבים (עיין טור יו"ד סו"ס שפד בשם הרא"ש)]. במג"א שם מביא מכנסת הגדולה, שאוסר בתשעה באב שחל בשבת ומתיר בערב תשעה באב, ומסיים "ולי נראה להחמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים המותרים בתשעה באב". מאידך ה"ט"ו שם תמה על המנהג, בקל-יחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישתנה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו". הבאה"ט והפרמ"ג הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קכה,ד), וראה בס' ת"ב שחל בשבת עמ' עז ובנטעי-גבריאל בין המצרים ח"ב פרק צב. והרבי (בלקוטי-שיחות דלהלן הערה 9) כתב על הרמ"א: "וכן הוא המנהג בכמה מקומות". וכן נהג לחומרא כמסופר כאן, אם-כי לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.

5) כיוון שמדינת (ועקרונית - אף ממנהגא) מותר, והרי אפילו בת"ב עצמו אחת-צ (שאסור מדינא) אומרים חת"ת כדלהלן. וכמבואר שם, בתניא אין הגבלה דת"ב, וא"כ ניתן להשלימו בלילה. וכן ענייני בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומד בס"ב אחת-צ (כלהלן הערה 64).

6) וזאת בקל-יחומר מתשעה באב שחל בשבת, שההוראה עליו מופיעה בספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר חצות, הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד-קטן.

7) מסכתב שהשיבו לאריכות הקטעים בקריאת-התורה במנחת שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא מפני שאין רוצים

פרשת דברים

אלה הדברים (א,א)

כדבורים היו בני... מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת, מסגלת לבעליה, כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים, הם מסגלים לאביהם שבשמים (מדרש רבה)

משל הדבורים מורה על דרגה נעלית ביותר של עבודת ה' לשמה: האדם אינו חושב כלל על עצמו, היינו על העילוי הנפלא שגייע אליו באמצעות עבודתו, אלא חושב רק אודות קיום רצון הבורא, כמאמר (קידושין בסופה) "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני".

(לקוטי תורה דברים עמ' כח)

אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל (א,א)

במדרש כאן מבואר שמשה הוכיח הן את ישראל הן את הקב"ה, כביכול, על חטא העגל. לישראל אמר "אתם חטאתם חטאה גדולה" (תשא לב), ולקב"ה אמר "למה ה' יחרה אפך בעמך" (שם).

אומר על כך כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק':

זהו שנאמר "אשר דיבר משה אל כל ישראל", כלומר, לעם-ישראל למטה ולישראל העליון, שם הוי'. שכן 'ישראל' הוא על שם "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל" (וישלה לב), ושם הוי' נקרא 'ישראל' על שם שהוא משתרר ושולט על שם אלוקים.

(אור התורה)

בין פארן ובין תופל (א,א)

פארן - רומז לישמעאל, חסד ואהבה דקליפה (פארן מלשון פריה ורביה).

תופל - רומז לעשיו, גבורה דקליפה (תופל מלשון "חזו לך שווא ותפל", וגם עשיו הוא מלשון שווא, כמאמר (ב"ר פס"ג) "ויקרא שמו עשיו, הא שווא שבראתי בעולמי").

בני-ישראל ישבו בין פארן לתופל כדי לברר את החסד ואת הגבורה דקליפה.

(אור התורה)

רב לכם שבת (א,ו)

כפשוטו (רש"י)

היינו "הרבה יותר מדי", כפי שרש"י מפרש על "רב לכם" (קרח טז). לומר לך:

שבת - כאשר "יושבים" באותה דרגה בעבודת ה' מבלי להתקדם ולהתעלות, הרי זה הרבה יותר מדי - מקדישים לדרגה זו יותר מדי זמן. שכן יהודי צריך להיות 'מהלך', עליו לשאוף תמיד לעלות מחיל אל חיל, בבחינת "מעלין בקודש" (ברכות כח).

(לקוטי שיחות כרך כד עמ' 18)

אין מבטלין תשב"ר (אפילו) לבניין בית-המקדש

הלכה המלמדת על גודל מעלת לימוד התורה • בניית המשכן מדברים גשמיים מתאפשרת רק על-ידי התמסרות מוחלטת ללימוד התורה • שלל התייחסויות וביאורים של הרבי לאותה הלכה מפורסמת

בהיות עם-ישראל על אדמתו, ואיש תחת גפנו, אפרים ויהודה גוי אחד בארץ, ושלמה בן דוד מלכם בראשם, ויבן בית לה' - ציוו חכמינו אשר לא יבטלו התלמידים מתורתם לבניין בית-המקדש!

כי התורה עין חיים היא למחזיקים בה. בכוח תורת משה אשר ציווה בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים, ועל-ידי שמירת מצוותיה, נעמוד בפני כל הקמים עלינו בגולה, ונזכה בקרוב ליום ה' הגדול אשר ישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, ויגאלנו על-ידי משיח מנחם משיב נפשנו.

חזק ואמץ בלימוד התורה ובקיום המצוות!

גם העוסקים בבניית 'משכן' אינם פטורים

את ההוראה הבאה הפיק הרבי (לקוטי שיחות' כרך ו' עמ' 216-217) בבואו לבאר את פירוש רש"י בתחילת פרשת ויקהל על הפסוק "ויקהל משה" - "למחרת יום-הכיפורים כשירד מן ההר":

יש כאלה שתפקידם להפוך מהעולם "משכן ומקדש" להשם יתברך - עליהם אפוא לדעת שככל שגדלה מעלת עבודתם, אין היא מהווה תחליף (למצווה ו) לעניין לימוד התורה, הנעלית מכל המצוות. הכוונה כאן למעלת התורה המבוארת בתנאי פרק כג וכיוצא בזה - מה שאין כן המבואר

קבעו חז"ל (שבת קט, ב): אין מבטלין תינוקות של בית רבן (אפילו) לבניין בית-המקדש. קביעה זו נפסקה להלכה ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ב' סוף הלכה ב', והלכות בית הבחירה פרק א' הלכה יב) בשולחן-ערוך (סימן רמה סעיף יג. ועוד) וכן בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן (פרק א' סעיף יו"ד).

הפירוש הפשוט והמעשי של הלכה זו הובהר על-ידי הרבי בהתוועדות ל"ג בעומר תשי"א (תורת מנחם התוועדויות תשי"א כרך ג' עמ' 89):

אפילו אם יבוא משיח בן דוד, אליהו הנביא, עם כל הנביאים שיעידו על מקום המזבח וכו', ויתחילו לבנות את בית-המקדש, והכול יראו בפועל ממש שהשכינה שרויה במעשה ידיהם - אסור לבטל אפילו תינוק אחד [שעדיין אינו בר-מצווה, אלא רק הגיע לחינוך, שאז נכלל הוא בהחויב ד"ושננתם לבניך"] שלומד אלף ב"ת, אפילו אם בזה תלוי בניין בית-המקדש בפועל ממש על-ידי משיח בן דוד!

בכוח התורה נעמוד בפני הקמים עלינו

בד' אדר שני תש"ג ('אגרות קודש' כרך א' עמ' קב"ג) שיגר הרבי מכתב ברכה מיוחד לנער בר-מצווה, ובו כתב, בין השאר:

באגרת הקודש סימן ט תניא פרק לו ובכמה מקומות.

ולכן בעת הלימוד, יש להיות מאוחד כל־כך עם העניין הנלמד ומסור ונתון כל־כך לתורה, עד שלא תהיה כל שייכות לשום ענינים נוספים [=מלבד התורה], אפילו לא לעניין של "קחו מאתכם תרומה גו' יבוא ויעש גו' את המשכן גו'"; עד להלכה: אין מבטלין תשב"ר (אפילו) לבנין בית־המקדש.

ובהערה 44 מוסיף הרבי:

ויתרה מזו יש'לומר, שעשיית המשכן מזהב גו', היה אפשר רק עלידידה שהיה זה למחרת יום הכיפורים שאז היו מסורים רק לעניין התשובה והתורה. בכדי לפעול שבענינים הגשמיים יהיה "ושכנתי בתוכם", צריך להיות תחילה ההפשטה מגשמיית העולם.

כיצא בו ביאר הרבי בהזדמנות נוספת (לקוטי שיחות' כרך ו' עמ' 223):

עניינו של משה הוא תורה (ראה שבת פט, א), לכן לא הותר לו לעסוק במלאכת המשכן, בדוגמת (ובכל שכן מו) הדין ש"אין מבטלין תשב"ר לבנין בית־המקדש".

מסיבה זו לא הייתה למושה חלישות הדעת מכך ש"לא עשה שום מלאכה בהקמת המשכן" כפי שמצינו ש"חלשה דעתו" של אהרן (שלא השתתף בתוכת הנשיאים). דמכיוון שמושה לא היה צריך לעסוק במלאכת המשכן מצד עובדת היותו **נעלה** מהמשכן, הרי ממילא לא שייך שתהיה לו מכך חלישות הדעת.

כל זה בנוגע **למלאכת המשכן**, אך בד בבד נצטוו משה "לאמר לכם" למסור ליהודים את פרשיות התורה העוסקות במלאכת המשכן [בדרך הפשט יש לומר: אמירתו לישראל פרשיות אלו הרי זה (גם) לימוד התורה]. וההוראה היא גם לאותם שבגדר "תורתם אומנתם", שאינם נפטרים לגמרי מהתעסקות עם הזולת, ועליהם לעסוק אפוא ב"לאמר לכם" למסור בפני יהודים פרשיות מהתורה.

למה כפל הרמב"ם?

למרות שהרמב"ם כתב את ההלכה "אין מבטלין

תשב"ר" בהלכות תלמוד תורה (פרק ב' סוף הלכה ב'), חזר וכפל את הדין בהלכות בית הבחירה. כל כך למה?

מבאר הרבי (לקוטי שיחות כרך ל, עמ' 119):
חזר וכפל הדין כאן ללמדנו, שמה שאין מבטלין תינוקות של בית רבן הוא לא רק מחמת החיוב תלמוד תורה שאינו נדחה אפילו בשביל בנין בית־המקדש, אלא שזהו דין בבנין בית־המקדש, שגם מצד בית־המקדש אין מקום לבטל תשב"ר לבנין (ובפרט אם תימצא לומר - שהלימוד של תשב"ר מסייע בקיום בנין הבית).

במה גדלה מעלת לימוד תשב"ר על בנין ביהמ"ק

כמה ביאורים לעצם הדין מצינו בשיחות הרבי: **עצם קיומם של עם־ישראל: בפורים תשי"ג (תורת מנחם התועדויות תשי"ג כרך ח' עמ' 38) ביאר הרבי:**

ענינו של בית־המקדש הוא השראת השכינה בישראל, היינו, שלאחרי שישנה מציאותם של בני ישראל, אזי משרה הקב"ה שכניתו עליהם, ואילו מעלת תינוקות של בית רבן היא שעליהם נעשה, שקשור עם עצמותו יתברך. ולכן, כאשר היתה הגזירה על הגוף, היינו, על עצם מציאותם של בני ישראל - היה גם הביטול עלידי תינוקות של בית רבן דווקא, הקשורים עם עצם הקיום דבני ישראל.

באחרון של פסח תשמ"מ (שיחות קודש' תשמ"מ כרך ב' עמ' 719) הסביר הרבי:

לא יתכן שענין של תורה - אי ביטול תינוקות של בית רבן - יעכב את בנין בית־המקדש, אלא הפירוש הוא בדומה לנאמר שעלידי עסק עם הזולת "נעשים מוחו וליבו זכים אלף פעמים ככה" - זכות לימוד התורה של תינוקות של בית רבן מסייע לבנין ביהמ"ק.

אהבתם לה': בלימוד התורה של קטנים - תינוקות של בית רבן, יש מעלה גם לגבי לימוד הגדולים. כלומר, מבלי הבט שלימודם בגלוי הוא באופן תחתון, אף־על־פי־כן בכמה עניינים יקר אצל הקב"ה יותר מלימוד הגדולים.

עד כדי כך - מסביר הרבי בשיחת ש"פ שלא

תשב"א (תורת מנחם כרך לא עמ' 79) - שמבלי הבט על כך שהתינוק בשעת לימודו "מדלג על האזכרה" וכפי שנאמר במדרש על פסוק "ודגלו עלי אהבה", הרי זה מעורר ומגלה ("רופט ארויס") אהבה אצל הקב"ה, והיינו, לפי שאצלם בא הדבר מצד אהבה, מצד אהבתם להקב"ה, ולכן הרי זה מעורר אהבה גם למעלה. ומצד האהבה שלמעלה לתינוקות של בית רבן, אומר הקב"ה שכל הענין של מתן־תורה עבור כלל־ישראל, הוא בשביל התינוקות - "בנינו ערבים בעדנו".

ולכן הדין הוא ש"אין מבטלין תשב"ר אפילו לבנין בית־המקדש", מבלי הבט על גודל העניין שבבנין בית־המקדש, עניין הנוגע בעצם התענוג, אף־על־פי־כן, לימוד תשב"ר הוא נעלה עוד יותר.

לימודם - זהו בניית בית־המקדש הרוחני

ככ"ף מנחם אב תשמ"ו (התועדויות תשמ"ו כרך ד, עמ' 264) הסביר הרבי את הטעם הפנימי ל"אין מבטלין תשב"ר". לבנין בית־המקדש - המובא בהמשך ל"אל תגעו במשיח, אלו תשב"ר" - בגלל שייכותם למשיח צדקנו, "משיחיה".

ענינו של משיח צדקנו - בניית בית־המקדש; ומכיוון שעצם מציאותם של תינוקות של בית רבן, תינוקות שלומדים תורת ה', "וכל בנין לימודי ה'", פועלת את בנין בית־המקדש - "אל תיקרי בניך אלא בוניך". . . ואדרבה - באופן נעלה יותר מבנין בית־המקדש **כפשוטו** (אילו היו מבטלים אותם מלימודם כדי לבנות את בית־המקדש), מכיוון שאין זה בית־המקדש שבונה עלידי מעשה ידי אדם, כי אם, "בניינא דקודשא בריך הוא", "מקדש אדני כוונו ידך".

באותו ענין ממש ביאר הרבי בהזדמנות אחרת (שבת פרשת עקב כ"ף מנחם אב תשד"מ - תורת מנחם התועדויות תשד"מ כרך ד' עמ' 2400):

לכאורה אינו מובן: הן אמת שמעלת לימוד תינוקות של בית רבן גדולה ביותר, אבל היתכן שבשביל זה יתעכב חס ושלום בנין בית־המקדש?! - אלא ודאי בהכרח לומר שענין זה גופא פועל **תוספת עילוי בבנין בית־המקדש.**

והענין בזה:

בבנין בית־המקדש - ב' אופנים כלליים: א) הבנין **כפשוטו** עלידי נשיאת אבנים או לבנים וכיוצא בזה. ב) ההכנה הרוחנית לבנין בית־המקדש, החל מהענין ד"כל נדיב לבו יביאה גו'", וכיוצא בזה. ולכן, אף־על־פי שתינוקות של בית רבן אינם מפסיקים מלימודם כדי להשתתף בבנין בית־המקדש כפשוטו - "אין . . . לבית־המקדש" - הרי **אדרבה:** עלידי זה שלומדים תורה פועלים הם את הענין הרוחני הקשור עם בנין בית־המקדש, שמבחינה מסוימת הרי זה דבר עיקרי וחשוב יותר מהבנין כפשוטו. ונמצא, שלא זו בלבד שאין זה עיכוב לבנין בית־המקדש, אלא אדרבה, עלידי זה מסייעים הם ביותר לבנין בית־המקדש.

העולם כולו תלוי בהבל תשב"ר

בהזדמנות אחת (פסח שני תשמ"ג - תורת מנחם התועדויות תשמ"ג כרך ג' עמ' 1423), התייחס הרבי בדרך אגב לשאלה שנידונה באחרונים, **בהבחיור את מעלת לימוד התשב"ר:**

טעם הדבר - שאין מבטלין תשב"ר אפילו לבנין בית־המקדש - לא מפני שאינם יכולים לעסוק בבנין בית־המקדש, שהרי עצם הפעולה דבנין בית־המקדש (הנחת אבן או לבינה וכיוצא בזה) יכולה להתבצע גם עלידי קטן אף שאין בו דעת, מכיוון שמדובר אודות עצם פעולת הדבר, אלא הטעם הוא - מפני שלימוד התורה דתינוקות של בית רבן **חשוב יותר** מאשר בנין בית־המקדש!

ואף שהעוסק במצווה פטור מן המצווה - אף על־פי־כן אין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין בית־המקדש, מכיוון שלימוד התורה דתשב"ר חשוב יותר.

וכמובאר בסוגיא שבמסכת שבת (מקור הדין דאין מבטלין תשב"ר כו') ש"אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן", כלומר שקיים העולם כולו, ביחד עם בית־המקדש - שנעשה מדברים גשמיים שבעולם, אבנים ולבנים, זהב כסף ונחושת וכו' - תלוי ב"הבל תינוקות של בית רבן"!!!